

Využitie novodobých (IT) technológií vo vedení a archivácii včelárskej evidencie v plemenných chovoch včiel .

Súhrn:

Vo včelárskom svete je veľa počítačových programov ktoré sa zaoberajú zhromažďovaním a prepočítavaním údajov zaznamenaných v priebehu včelárskeho roka. Tieto programy je možné si zakúpiť či jednoducho stiahnuť ich voľné (free) verzie z Web stránok. Mojim cieľom je využiť v (PC) také možnosti ktoré nás finančne nebudú zaťažovať. Preto najjednoduchším riešením je využitie tabuľkových výpočtových procesov v najrozšírenejšom známom produkte. Tento softwarový produkt, program sa nazýva Microsoft Excel. Pre spracovanie včelárskych záznamov a ich následne vyhodnocovanie sa samozrejme bude pracovať s číselnými hodnotami čo je oproti minulosti zásadným rozdielom vo vedení evidencie vo včelárstve. (mnohé stavy a javy sa popisovali slovne alebo slovnými skratkami) Chrbtovou kostrou v týchto záznamoch bude hodnotenie „včelstva- matky“ číselnou známkou. Čím vyššia zámka tým lepšie „včelsto-matka“ a naopak .

Úvod:

Citát prof. Kaspara Bienefelda: Bolo by veľmi praktické a užitočné keby sa všetky údaje so záznamoch o plemenných včelstvách dali dosadiť do nejakého vzorca alebo počítačového modelu kde by sa zhrnuli najlepšie do jedného čísla. Toto číslo by sa potom mohlo porovnávať v priebehu niekoľkých rokoch medzi chovateľmi v čo najširšom rozsahu. U iných hospodárskych zvierat (hovädzí dobytok, hydina) kontrola úžitkovosti s takými to vzorcami a výpočtami pracuje. No u včiel je zásadný rozdiel v tom, že výnos medu je veľmi závislý od znášky zatiaľ čo napríklad rozdiely v dojivosti pri štandardnom kŕmení porovnávacích dojníc sú závislé predovšetkým od ich genetického základu! Na prvý pohľad sa zdá že vystopovať včelstvá ktoré by naplňali naše očakávania je veľmi ťažké. Ak sa máme po tejto ceste pustiť v prvom rade musíme mať základné informácie o včelstvách. Informácie o vlastnostiach našich včelstiev sa jednoducho nazývajú „chovateľské záznamy“ a o tie sa budeme neustále opierať, tieto písomnosti a poznámky nám poslúžia práve k nášmu výberu vhodných včelstiev, matiek a trúdov z ktorých budeme vyberať plemenný materiál pre ich následné zušľachtovanie.

Aké údaje musíme poznať a ako ich zaznamenať!!!

Na prvé miesto je nutné mať záznam o včelej matke a jej včelstva. Mali by sme poznať jej predkov ešte lepšie by bolo ak by sme sa z týchto záznamov dozvedeli aké percento matiek dcér od konkrétnej matky splnilo naše očakávanie, či už v hodnotení mednej produkcie, prípadne i v ďalších kritérií, (rojivosť, stavba diela, miernosť, sedenie na plástoch, jarný rozvoj, náchylnosť na choroby atď.). Základným kameňom evidencie

vo včelárstve je teda vedenie záznamov o včelích matkách a ich včelstvách. Tieto záznam sa jednoducho nazývajú „ **Matrika včelích matiek**“ a „**Chovateľské záznamy**“

Matrika matiek

- záznamy o pôvode matiek v priebehu ich odchovu, oplodňovania a zužitkovania. Musí obsahovať hlavné údaje: meno chovateľa, pridelenú skratku chovu ktorá pozostáva z troch veľkých abecedných písmen, matričné evidenčné číslo matky neopakovateľné pre daný rok a chov, evidenčná značka mamy matky, otca matky a pripárených trúdov (v prípade voľného párenia miesto otca matky alebo pripárených trúdov sa uvedie "X"), dátum narodenia matky, údaje o inseminácii v prípade umelej inseminácie matky, výsledok oplodnenia - dátum začiatku kladenia, alebo strata, údaje o expedícii matky - dátum, číslo včelstva kam bola pridaná, alebo meno a bydlisko odberateľa. **Evidenčný lístok matky** - musí byť dodaný chovateľom matiek s každou expedovanou oplodnenou matkou. Mal by byť súčasťou úľa v ktorom sa nachádza včelia matka.

Obsahuje údaje: stupeň chovu a adresu chovateľa, evidenčnú značku matky a jej rodičov ako i trúdov k nej pripárených, dátum narodenia matky, dátum začiatku kladenia, jej označenie, záznam o spôsobe oplodnenia či sa jedná o neoplodnenú, voľne párenú alebo inseminovanú matku, údaj o línii matky alebo včiel, hodnotu koeficientu inbrídingu v prípade inbredného spárenia, údaj o povolení predaja matiek okresnou veterinárnou správou, dátum povolenia, **číslo prideleného dekrétu** Združenia chovateľov slovenskej kranskej včely (ZCHVM) **vydané poverenou plemenárskou organizáciou (Ústavom včelárstva v Liptovskom Hrádku)**, dátum expedície a podpis chovateľa matiek. **Inštruktáž a postup ako pracovať s vypĺňaním plemenárskej evidencie, matriky odchovaných včelích matiek a následný spôsob prevedenia tlače matriky a evidenčných lístkov.**

Matrika a tlač Ev. lístkov je vypracovaná v tabuľkovom programe EXCEL rady 2007 a 2010. Po otvorení súboru Matrika matiek Matrika matiek 2020 Matrika matiek ZCHVMSKV-SCA-XXX 2020.xlsm sa zobrazí hárok s názvom „Matrika“ , „ EV. lístky“ záleží ktorý zošit bol otvorený ako posledný. **Po otvorení súboru budete vyzvaný na povolenie súboru s makrami. Bez tohto povolenia Vám matrika nebude správne fungovať. Nebude možné vytlačiť evidenčné lístky. Tak isto musíte mať nainštalovanú tlačiareň**

Matrika matiek je vytvorená pomocou makier hlavne pre uľahčenie vytlačenia konkrétnych EV lístkov a tak isto pre odkontrolovanie úplnosti údajov pre vytlačenie lístka. Nie je už potrebné žiadne kopírovanie údajov k vytlačeniu EV lístkov ako v staršej verzii matriky matiek.

ABC	Skratka chovu	ROK	Matrika včelích matiek - SCA SOK 2015																						
SOK		2015	Údaje o chovateľovi včelích matiek - chovateľ vyplní iba polia v šedej farbe																						
Údaje o stupni chovu včelích matiek				Povolenie predaja matiek																					
Stupeň chovu včelích matiek:				Šľachtiteľský				Predaj matiek povolený RVPS:																	
Názov uznanej rozchovávanej línie včelích matiek:				Carnica Sokol				Bardejov																	
Priezvisko a meno chovateľa včelích matiek:				Sokol Vladimír				dátum povolenia predaja:		15.4.2014															
Adresa chovateľa včelích matiek:				ul. Lúčna 546/4, Raslavice 086 41				číslo dekrétu ZCHVMSKV:		4/2014															
©Sokol Vladimír, 2012 carnicasokol@gmail.com																									
Matrika odchovaných včelích matiek v chove:				SOK	v roku:		2015	Expedícia včelích matiek komu:																	
M.č.	Evidenčné číslo matky	Mama matky evidenčné číslo	Otec matky evidenčné číslo	Matka trúdov evidenčné číslo	Narodená dátum	Inseminácia dátum	inbreeding F = %	Línia: matky/včiel	Označ. Matky	Kladie od: dátum	Spôsob oploďnenia	Expedícia: dátum	Priezvisko	Meno	Ulica a číslo	Obec	PSČ	Okres							
☐	1	SOK150001	SOK140180	SOK120058	X	10.6.2015	X	0,00%	carnica Sokol	z	26.6.2015	voľne parená	27.7.2015	Vofanský											
☐	2	SOK150002	SOK140180	SOK120058	X	10.6.2015	X	0,00%	carnica Sokol	z	26.6.2015	voľne parená	27.7.2015	Vofanský											
☐	3																								
☐	4																								
☐	5																								
☐	6																								
☐	7																								
☐	8																								
☐	9																								
☐	10																								
☐	11																								
☐	12																								
☐	13																								
☐	14																								
☐	15																								
☐	16																								
☐	17																								

Tlač evidenčných lístkov

Súbor Matrika matiek 2020 Matrika matiek ZCHVMSKV-SCA-XXX 2020.xlsm si môže každý chovateľ premenovať či už podľa svojho priezviska a mena, ak sa jedná o vyšší chov (šľachtiteľský, rozmnožovací) použije abecednú skratku chovu ktorá mu bola pridelená (PPO)poverenou plemenárskou organizáciou, tak isto si zmení kalendárny aktuálny rok v ktorom sa prevádza či bude prevádzať chov včelích matiek. Napríklad: 2020 Matrika matiek ZCHVMSKV-SCA-HRA 2020.xlsm. Prepne na hárok matrika. V prvom hornom riadku ABC. Skratka chovu: každý si napíše svoju pridelenú abecednú skratku chovu veľkým písmom, rok: napíšeme konkrétny rok v ktorom budeme matky odchovávať. Je to zmena vedená hlavne ak by ste potrebovali matriku vytlačiť. Po zapísaní skratky a roku je priamo vo výstupe pre tlač matriky zobrazený aj Váš chov. Pokračujeme vo vyplňovaní údajov ktoré sú potrebné hlavne pre tlačenie evidenčných lístkov. Chovateľ vyplní tabuľky vyznačené šedou farbou v nasledovnom poradí. Stupeň chovu (šľachtiteľský, rozmnožovací), názov rozchovávanej línie včelích matiek (Tatranka/Singer, atď.), priezvisko a meno chovateľa, adresa bydliska chovateľa. Povolenie predaja matiek. Zapíše konkrétnu vašu RVPS ktorá Vám vydala dekrét

povolenie predaja matiek, dátum vydania dekrétu. A nakoniec vypíše číslo dekrétu ktoré chovateľ po splnení podmienok pre povolenie chovu k danému roku dostal od ZCHVMSKV.

Tieto údaje sa vypíšu automaticky aj do údajov pre vytlačenie evidenčných lístkov. Ak sa zabudne niektorý údaj vypísať budete o to požiadaný pri kliknutí na okienko **tlač evidenčných lístkov** tak isto sa zobrazí chybové hlásenie o nevyplnený údajov o konkrétnej matke z ktorej je EV lístok zostavený. Pred tým ako budeme požadovať vytlačenie Ev. lístkov na okienko **tlač evidenčných lístkov**

ABC. Skratka chovu		ROK	Matrika včelích matiek - SCA SOK 2015																
SOK		2015	Údaje o chovateľovi včelích matiek - chovateľ vyplní iba polia v šedej farbe																
Údaje o stupni chovu včelích matiek					Povolenie predaja matiek					 <div style="border: 1px solid blue; padding: 5px; display: inline-block;">Tlač evidenčných lístkov</div>									
Stupeň chovu včelích matiek:					Šlachtiteľský										Predaj matiek povolený RVPS:				
Názov uznanej rozchovávanej línie včelích matiek:					Carnica Sokol										Bardejov				
Priezvisko a meno chovateľa včelích matiek:					Sokol Vladimír										dátum povolenia predaja:		15.4.2014		
Adresa chovateľa včelích matiek:					ul. Lúčna 546/4, Raslavice 086 41					číslo dekrétu ZCHVMSKV:		4/2014							
©Sokol Vladimír, 2012 carnicasokol@gmail.com																			
Matrika odchovaných včelích matiek v chove:							SOK	v roku:	2015	Expedícia včelích matiek komu:									
M.č.	Evidenčné číslo matky	Mama matky evidenčné číslo	Otec matky evidenčné číslo	Matka trúdov evidenčné číslo	Narodená dátum	Inseminácia dátum	inbreeding F = %	Línia: matky/včiel	Označ. Matky	Kladie od: dátum	Spôsob oploďnenia	Expedícia: dátum	Priezvisko	Meno	Ulica a číslo	Obec	PSČ	Okres	
☒	1	SOK150001	SOK140180	SOK120058	X	10.6.2015	X	0,00%	carnica Sokol	z	26.6.2015	volne parena	27.7.2015	Vofanský					
☒	2	SOK150002	SOK140180	SOK120058	X	10.6.2015	X	0,00%	carnica Sokol	z	26.6.2015	volne parena	27.7.2015	Vofanský					
☐	3																		
☐	4																		
☐	5																		
☐	6																		
☐	7																		
☐	8																		
☐	9																		
☐	10																		
☐	11																		
☐	12																		
☐	13																		
☐	14																		
☐	15																		
☐	16																		
☐	17																		

Potom už iba stačí si zaškrtnúť v stĺpci tlačíť konkrétne matky pre ktoré budeme požadovať tlačíť evidenčné lístky. Po označení jednotlivých matiek klikneme na políčko **tlač evidenčných lístkov** automaticky sa program prepne na hárok EV lístky a my si tieto konkrétne lístky jednoducho vytlačíme. V prípade že zaškrtneme vyšší počet matiek ako 18 budeme upozornený aj na to či chceme pokračovať v tlačí aj ostatných lístkov.

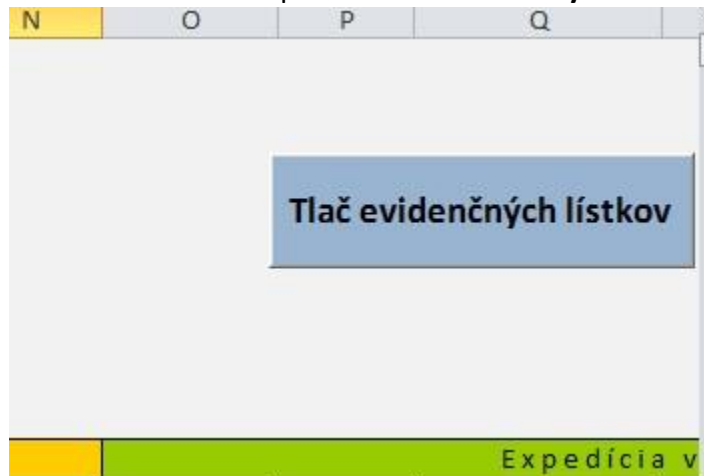

Krok druhý zaškrtnúť kliknúť iba raz na políčko v stĺpci **Tlačit'**

10				
33		Matrika odch...		
34	Tlačit'	M.č.	Evidenčné číslo matky	Ma evid
35	☒	1	SOK150001	SC
36	☒	2	SOK150002	SC
37	☒	3		
38	☐	4		

Navigation: Matrika | EV.listky | +

Tretí krok kliknúť na políčko **tlač evidenčných lístkov** trochu je potrebné počkať neunáhliť sa záleží to hlavne od výkonu vášho PC

1			
2	EVIDENČNÝ LÍSTOK MATKY		
3	Názov chovu včelích matiek		
4	 ŠĽACHTITEĽSKÝ	Názov chovu včelích matiek	
5	Sokol Vladimír	Názov chovu včelích matiek	
6	Ul. Lúčna 546/4, Raslavice 086 41	Názov chovu včelích matiek	
7	Evidenčné číslo matky		
8	SOK150001		
9	Mama matky:	SOK140180	
10	Otec matky:	SOK120058	
11	Matka trúdov:	X	
12	Narodená:	10.6.2015	
13	Kladie od:	26.6.2015	
14	označená:	z	
15	spôsob oplodnenia:	Volne Parena	
16	Línia, matky/včiel:	Carnica Sokol	
17	inbreeding F = %:	0,00%	
18	Predaj matiek povolený RVPS:		
19	BARDEJOV		
20	Dátum:	15.4.2014	
21	číslo dekrétu ZCHVMSKV	4/2014	
22	expedícia dňa:	podpis:	
23	27.7.2015		
24			

EVIDENČNÝ LÍSTOK MATKY			
Názov chovu včelích matiek			
 ŠĽACHTITEĽSKÝ	Názov chovu včelích matiek		
Sokol Vladimír	Názov chovu včelích matiek		
Ul. Lúčna 546/4, Raslavice 086 41	Názov chovu včelích matiek		
Evidenčné číslo matky			
SOK150002			
Mama matky:	SOK140180		
Otec matky:	SOK120058		
Matka trúdov:	X		
Narodená:	10.6.2015		
Kladie od:	26.6.2015		
označená:	z		
spôsob oplodnenia:	Volne Parena		
Línia, matky/včiel:	Carnica Sokol		
inbreeding F = %:	0,00%		
Predaj matiek povolený RVPS:			
BARDEJOV			
Dátum:	15.4.2014		
číslo dekrétu ZCHVMSKV	4/2014		
expedícia dňa:	podpis:		
27.7.2015			

EVIDENČNÝ LÍSTOK MATKY			
Názov chovu včelích matiek			
 ŠĽACHTITEĽSKÝ	Názov chovu včelích matiek		
Sokol Vladimír	Názov chovu včelích matiek		
Ul. Lúčna 546/4, Raslavice 086 41	Názov chovu včelích matiek		
Evidenčné číslo matky			
Mama matky:			
Otec matky:			
Matka trúdov:			
Narodená:			
Kladie od:			
označená:			
spôsob oplodnenia:			
Línia, matky/včiel:			
inbreeding F = %:			
Predaj matiek povolený RVPS:			
BARDEJOV			
Dátum:	15.4.2014		
číslo dekrétu ZCHVMSKV	4/2014		
expedícia dňa:	podpis:		

Matrika

EV.lístky

A zobrazí sa hárok s konkrétnymi EV lístkami. Nasleduje kliknúť na Súbor zvoliť tlačiareň a vykonať samotnú tlač evidenčných lístkov. Rada pre tých ktorým to nejde, nemajú povolené spúšťanie aktívneho obsahu. Pri prvom otvorení súboru sa Excel spýta, či môže povoliť aktívny obsah. Zrejme ho nepovolili.

Ak to už nemôžu dodatočne povoliť, náprava je možná napríklad takto:

Najjednoduchšie je pridať umiestnenie súborov do dôveryhodných.

Nastaví sa to takto:

Nakopírovať si súbory matrik do priečinka - napr. d:\Matky

Excel 2013

Menu Súbor -> Možnosti -> Centrum dôveryhodnosti -> Nastavenie centra dôveryhodnosti -> Dôveryhodné umiestnenia -> Pridať nové umiestnenie -> Prehľadávať

Vyhľadať umiestnenie súborov matrik - napríklad d:\Matky - a zaškrtnúť aj pole Podpriečinky tohto umiestnenia sú tiež dôveryhodné.

Všetky okná potvrdiť (zatvoriť) stlačením OK.

V starších verziách Excelu to bude to bude podobné.

Od autora spúšťania makier v matrike Ing.J.Uhrína